

dige techniek en de eerbied afdwingende hoeveelheid arbeid van de bescheiden kunstenaars, die met eindeloos geduld zulk weerbarstig materiaal tot zulke massale en toch zoo fijn bewerkte groepen wisten om te scheppen.

De aanleg der Zuid-Indische tempels brengt mee, dat men er geen totaalindruk van ontvangt, daar men nooit meer dan een klein onderdeel tegelijk ziet. Iets van

voeren, de verre in den lande zichtbare ken-teekenen van den tempel zijn.

Dat deze gopurams in den regel in hoogte en omvang afnemen, naarmate ze het wimanam naderen, is mede iets dat we juist andersom zouden verwachten. Ook is het niet te ontkennen dat bij een andere groepeeringswijze de gebouwen, waaruit deze tempelsteden zijn samengesteld, veel mooier effect zouden kunnen maken dan ze nu doen. Een

PHOTO 3. NOORDZIJDE VAN DEN WIMANAM-ONDERBOUW TE TANJORE.

een overzicht krijgt men alleen van een hoogte.

Het is duidelijk dat in zulk een aanleg groote gebreken schuilen. De meest in het oog springende fout is wel, dat het wimanam zich niet fors verheft, dominerend hallen en poorten, doch bescheiden wegduikt, vergeleken bij de hooge poortpyramiden; zoodat niet de woning van den god, maar de gopurams, die er henen

en ander is zeker voor een groot deel hieruit te verklaren dat ze niet volgens een vast plan zijn geordend, doch in den loop der tijden naar toeval en willekeur zijn uitgebreid. De gopurams, die het meest in het oog vallen van alle onderdeelen van den tempel, bestaan uit een forschen onderbouw, waarin de poorttoegang zich bevindt en een pyramide-achtigen, uit étages bestaanden bovenbouw. Deze étages zijn, zooals reeds